

"גדר מזה וגדר מזה" (כב, כד)

רש"י מבאר: סתם גדר של אבנים הוא. למה אנו צריכים לדעת ממה עשויה הגדר, ולמה רש"י היה צריך להזכיר שהגדר שבה התחכך בלעם הייתה עשויה מאבנים? אלא בלעם היה מזרעו של לבן. ויעקב ולבן כרתו ברית ביניהם בגדר של אבנים ככתוב בבראשית: "ויאמר לבן ליעקב... עד הגל הזה... אם אני לא אעבור אליך את הגל הזה", והנה, בלעם שהוא מזרעו, עבר את גל האבנים כדי לפרוע בעם ישראל ולקללם, והתורה אומרת "יד העדים תהיה בו בראשונה", שהעדים הם שמענישים ראשונה את החוטא? לכן דווקא האבנים באו להתנקם בבלעם שהפר את הברית, ולכן גם נלחץ אל קיר האבנים ההוא.

תולדות יצחק

א נקודל'ה

"בעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל א-ל" (כג, כג)

אמר פעם הרוז'ינר "בעת" - בכל עת ומצב, שנמצא בו האדם, צריך יעקב וישראל, להגיד לעצמו, "מה פעל אל", - מדוע עשה זאת השי"ת, ואם הוא רואה שטוב לו, אזי ישתדל להיטיב את דרכו. כדי שיהיה ראוי לקבל את הטוב שנתן לו השם, אבל גם אם רע לאדם, אזי שלא יתרעם ויגיד לעצמו, "מה פעל אל" - למה ה' העניש אותי, הלא הוא טוב ומטיב, אלא יגיד לעצמו שבוודאי הוא זה שגרם לזה לקרות בגלל מעשיו.

הרוז'ינר

"לא הביט אוון ביעקב" (כג, כא)

אם הקב"ה עושה את עצמו לפעמים כאילו הוא לא רואה את החטא שבישראל, על אחת כמה וכמה שבשר ודם, שיכול לטעות ולדמיין כאילו האדם חוטא, ולאמיתו של דבר הוא לא חטא כלל, ודאי וודאי שעליו להתנהג בדרך של "לא הביט אוון ביעקב".

הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיצ'וב

"ויקם בלעם בבקר ויחבש את אתונו" (כב, כא)

אומר רש"י, שהקדוש ברוך הוא אמר לבלעם: "רשע, כבר קדמך אברהם אביהם, שנאמר 'וישכם אברהם בבקר ויחבש את חמורו'". וקשה למה הקב"ה היה צריך להראות לבלעם שיש דמיון בין המעשה שלו לשל אברהם אבינו, מה רצה הקב"ה ללמדו בזה? התשובה היא שה' רצה לומר לו בזה: אינך הראשון, שבגדל חשקו ורצונו לעשות את אשר בלבו, השכים בבוקר וחבש את בהמתו בעצמו, כדי להזדרז לצאת לדרך, שכן כבר קדמך בזה אברהם, אלא שבעוד שאברהם הזדרז לעשות את רצוני, ולשחוט את בנו כפי שציוויתיו, הרי אתה הזדרזת לעשות נגד רצוני, ולקלל את בני. והנה, היה לך ללמוד מכך קל וחומר, אם אברהם שביקש לקיים את רצוני, לא הועילה לו השכמתו בבקר, שהרי מנעתי ממנו לשחוט את בנו, קל וחומר, אתה שמבקש לעשות כנגד רצוני, לא תועיל לך השכמתך, ולא תוכל לבצע את זממך.

זר זהב

"ויגר מואב מפני העם מאד כי רב הוא" (כב, ג)

לכאורה היה צריך להיות כתוב בלשון רבים: "כי רבים הם". אלא, אפשר לבאר על פי מאמר חז"ל שאין ישראל נגאלין עד שיהיו כולן אגודה אחת, ואמרו במדרש, משל לחבילה של קנים, שאם יפרידו כל קנה וקנה בפני עצמו, בקלות אפשר לשבור כל אחד, אבל אם מתאגדים באגודה אחת, אי אפשר לשבור אפילו לא אחד מהם. וכך גם מצאנו בתורה, שכל מקום שהיו כלל ישראל באחדות, השתמש הכתוב בלשון יחיד, בעת שהגיעו להר סיני נאמר: "ויוחן שם ישראל נגד ההר", ופירש"י "ויוחן" כאיש אחד בלב אחד. זו הייתה סיבת חששם של מואב: "ויגר מואב מפני העם כי רב הוא", היינו, על אף שהם רבים, מכל מקום הם בבחינת "כי רב הוא" מאוגדים ומאוחדים כאיש אחד, ואז אין כל אומה ולשון יכולה לשלוט בהם.

ישמח משה

הגיליון לזכות ולבריאות אדונינו מורינו
ורבנו ר' ישכר דוב בן מרים שליט"א

"וישלח מלאכים אל בלעם... הנה עם יצא ממצרים, הנה כיסה את עין הארץ" (כב,ה)

אפשר לבאר את הפסוק על פי המדרש בפר' שמות, שבלעם היה מיועצי פרעה, והוא זה שיעץ לו לגזור על ישראל את הגזירה, "כל הבן היילוד היאורה תשליכוהו". וזהו ביאור הפסוק כאן אצלנו, "הנה עם יצא ממצרים", למרות מה שיעצת לפרעה, שחשבת בזה להשמידם, ולא עלה בידך, ולא עוד אלא גם "הנה כיסה את עין הארץ" ופרו ורבו יותר ממה שהיו בתחילה, ונמצא א"כ שעצתך לא הועילה כלל. ולכן איני מבקש ממך עצות, אלא רק קללה בלבד.

מבחר הפנינים

"וירא בלק" (כב, ב)

שאל פעם החפץ חיים למה מתחילת הפרשה, ועד שחזרו בלעם ובלק למקומם, אין שום הפסק של פרשה פתוחה או של פרשה סתומה, והכל נכתב ברצף אחד? והסביר זאת על פי מה שכתב רש"י בתחלת פרשת "ויקרא", שההפסקות בין דברי ה' השונים שנאמרו למשה, באו כדי לתת רווח להתבונן בין פרשה לפרשה ובין עניין לעניין – להתבונן מה אפשר ללמד מהכתוב בכל פרשה ופרשה. אולם בלעם, על אף שקיבל נבואות חשובות, לא השכיל להתבונן בהן, ולקחת מהן מוסר, ולא למד מהן כלום, ואם כך, הרי שעבורו היו הרווחים מיותרים.

חפץ חיים

"כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל קל" (כג,כג)

שר אחד אנטישמי אמר פעם להגאון ר' יצחק מוואלאזין ז"ל. שלו היה יכול לדבר, עם יוצר האדם. היה שואל אותנו, למה ברא לשווא את העם העברי. הגאון הנ"ל ענהו בשחוק קל. ואמר, בדברך מצאתי נחמה, כי שונאנו בלעם אמר, אשר "לא נחש ביעקב, ולא קסם בישראל, כלומר שום נחש וקסם, לא יועיל להאביד את עם ישראל, וכאשר בוא תבוא העת, וזה "כעת", ששונאי ישראל יאמרו "ליעקב ולישראל מה פעל אל". למה ברא ד' את עם ישראל, אל ידמו השונאים שהם יצליחו לאבד את ישראל, אלא אדרבה אז "עם כלביא יקום, וכארי יתנשא" (כג"ד), אז יושע יהודה, וישראל ישכון לבטח, ובוא יבוא גואלנו משיח צדקנו.

ליקוטי בתר ליקוטי

"ויפתח ד' את פי האתון ותאמר לבלעם מה עשיתי לך כי הכיתני זה שלש רגלים" (כב,יע)

אומר ה'כלי יקר' כך שכל תכלית הנס הייתה כדי להראות לבלעם, כי הוא דומה לחמור זה שאין מטבעו לדבר, ולכבודו של ישראל לבד, פתח ד' פיו, וכן פתח ד' את פיו בנבואה, לכבודו של ישראל, ושלא יאמרו האומות, אילו היו לנו נביאים, היינו חוזרים למוטב.

כלי יקר

אזיס ווארט

"אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב לא אוכל לעבור

את פי ד' אלקי לעשות קטנה או גדולה" (כב,יח)

אומר רש"י, מלא ביתו כסף וזהב, למדנו שנפשו רחבה, ומחמד ממון אחרים, ולכאורה קצת קשה איך רש"י מבין מזה שהוא חמד ממון, אדרבה הלא הוא אמר בדיוק את ההפך, שאפילו עבור כסף וזהב, לא יעבור את פי ה', אלא הכוונה היא כך: הלא בלק לא הבטיח בכלל ממון לבלעם, הבטחתו הייתה רק, 'כי כבד אכבדך', וברגע שהשיב לו בלעם, אם יתן לי בלק וכו' כסף וזהב, דבר שלא הזכיר בלק בכלל, משמע מזה, אשר בלעם חמד ממון של אחרים.

תורה תמימה

"וילכו זקני מואב וזקני מדין וקסמים בידם" (כב, ז)

אומר רש"י: קסם זה נטלו בידם זקני מדין: אמרו, אם יבוא עימנו בלעם בפעם הזאת – יש בו ממש. ואם ידחה אותנו – אין בו תועלת. לפיכך כאשר אמר להם לינו פה הלילה, אמרו: אין בו תקוה". מבאר הגאון מוילנא שרש"י בלשונו החדה היטיב לדייק כחוט השערה את מהלך הדברים: משה רבינו כשרצה לדבר עם השכינה, היה מדבר עמה ללא הכנה, אבל היה צריך להתעכב מעט, כמו שאמר משה לטמאים לנפש שבאו לשאלו בקשר להקרבת קרבן פסח, "עמדו (המתינו קמעא) ואשמעה מה יצווה ה'". זה מה שהתכוונו זקני מדין: אם יבוא עימנו בפעם הזאת, ללא שהיות, נדע שיש בו ממש, כי הוא גדול אפילו יותר ממה שרבינו והוא יוכל לו. אם ידחנו כמו משה, אין בו תועלת שכן הוא שקול בדיוק כמשה ולא יוכל לגבור עליו בקלות, אבל תקוה עדיין יש. לפיכך, כאשר אמר לינו פה הלילה, כלומר התעכבו פה זמן רב, אמרו, אין בו תקוה כלל היות ודרגתו פחותה מדרגת משה. !

הגאון מוילנא